

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐԾՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ Ի ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՀԱՏՈՐ ԻԷ.

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ, ՕԳՈՍՏՈՍ 18, 1894

ԹԻԻ 31—32

ԲՈՎԱՆԳԱԿՈՒԹԻՒՆ

	Երև.
«Ծանր» խօսելու	245
Նա և՛ հոգայ	245
Սուրբ Գրոց Գերագոյն Հեղինակութիւնը	246
Նոր Դեղ Մը	247
Գործակցական Տնտարութիւն	247
Լաւ վառելանիւթ Մը	247
Քիթն Շնչառութիւն	248
Ամառուան Մէջ Մարմնոյն Խնամքը	248
Հալած Լավայի Լիճ Մը	248
Արքայադուռի Անդամների Արագութիւնը	248
Թղթակցութիւնք	
Աստուածային Օգնութիւն	249
Պանարմայի Հայ Աւետարանական Եկեղեցին	249
Մահադոյժ	250
Ազգեր	250
Հանգես Գաղափարական	251
Դրամական	252

ԱՆԵՏԱԲԵՐ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ. Կը հրատարակուի ամեն շաբաթ օր:
Տարեկան գինն է ամեն տեղւոյ համար կանխիկ 1 1/2 մեծիսիլի, վեցամսեայն՝ 3/4 մեծիսիլի: Թղթատարի ծախքը խմբագրութեան վրայ է: Մեկ քերթի գինն է 30 փարս: Խմբագրութեան, բաժանորդագրութեան եւ բոլորատարութեան պատկանեալ ամեն գրութիւնք պարտին ուղղութիւն առ Մ. Ս. Պարսեմ, Ամերիկայի խան, Կ. պոլիս:

Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու Կոլումբի, Ճ. Ք. Կլիւն, ԲՐՏՈՒՄԵՐ
Հ. Ս. ՊԱՐՏԵՄ, ՏԵՐԵՒԵ-ԽՐԹԱԳԵՐ

«ԾԱՆՐ» ԽՕՍԵԼՈՒ»

Այս համաձայն չէ մեր բնութեան: Մարմինը և արիւնը շատ արագ են խօսելու: Ծանր խօսք մը կը լսէք չէք լսեր, և ահա աւելի ծանր պատասխան մը կը վազէ ձեր շրթանց վրայ: Եւ միթէ կը կայնի՞ հոն: Հաւատարիմ չրթունքները դուռը փակ կը պահեն և դուրս գալէ կ'արդէն՝ այդ պատասխանը: Հաւանականացէս ոչ: Կ'ուզէք պատասխանել: Եւ ձեր պատասխանը կը գրգռէ ուրիշ պատասխան մը: Երկու կողմանց միջեւ փոխանակուած ամէն բառ նոր միջոց մը կ'ըլլայ կրից կրակն արծարծելու: Եւ իսկոյն հրդեհ մը կը ծագի հոն ուր քանի մը կայծեր միայն կային ճրագ մը վառելու անբաւական: Թերեւս յանկարծ կը մարի ինչպէս յանկարծ ծագեցաւ, բայց ամենայն հաւանականութեամբ կը սաստկանայ և լայնածաւալ հրդեհի մը կերպարանքը կ'առնէ:

Եւ այս բոլոր չարեաց պատճառն է միտ չղնել սա խրատին: Ծանր եղէք խօսելու: Այս է մին այն զանազան կանոններէն զորս Սուրբ Գրքը կու տայ բարկութենէ և վէճէ զգուշացնելու համար զմարդիկ, և որոց ոչ մին կարող է տեւական աղղեցութիւն ունենալ եթէ սիրտը չբերուի աստուածային սիրոյ զօրութեան ներքեւ:

ՆԱ ԿԸ ՀՈԳԱՅ

Երբեմն աւետարանական քրիստոնէից երեսին կը տրուի թէ չափազանց համարձակ են Աստուծոյ առջև: Կ'ըսուի անոնց թէ տիեզերաց Արարիչը, որ կեդրոնն է բոլոր զօրութեան և մեծ վայելչութեան, այնչափ մեծ է զօրութեամբ և փառք որ սկանչ չկաներ իրեն մատուցուած ամէն փոքր խնդրուածներու: Անոր ինչ հոգ, կ'ըսեն, այն փոքրիկ նեղութիւնները որ անհատ այրերու և կիներու կը պատահին: Ինչպէս կարելի է յուսալ թէ նա հոգ կ'ընէ երբ նեղութիւններ գան: Այդպիսի բաները մարդոց օգտին համար որոշուած չեն: Աստուած ինչո՞ւ հոգ ընէ մասնաւորաց պարագաները: Նա կը տիրէ, բայց կը տիրէ սկիզբէն հաստատուած օրէնքով: Պարագ բան է ակնկալել որ նա ականջ կախէ սրտին աղաղակներուն, սրտին՝ երբ նեղութեան կամ փորձութեան ենթարկուած է, երբ ընկճուած կամ ի վեր ուղղուած է:

Այս արդի անհաւատներն այսպէս կը յանդիմանեն զմեզ իբրեւ բան չհասկնացող զաւակներ, վասն զի շատ անգամ և շատ ընտանեալ կը խօսինք Աստուծոյ, բայց մենք գիտենք թէ որով ենք հաւատացեր: Նա «մեր ամէն մէկէն ալ հեռու չէ», ինչպէս կը խորհին անոնք: Շատ մօտեցած է մեզ այն յայտնութեամբ զոր ըրաւ մեզ Քրիստոսով: Բանին «որ մարմին եղաւ» խօսքերէն կը հասկնանք թէ անհուն հոգ ունի նա մեր ըրածներուն, մեր քաշածներուն, մեր անյաջողութիւններուն և յաջողութիւններուն վրայ: Ճնշողով

մը գետինը չկնար առանց անոր գիտութեան: Քրիստոս ըսած է թէ Աստուծոյ առջև «շատ ճնշողութիւն լաւ» ենք մենք: Եւ մինչ կը կարգանք Քրիստոսի չարչարանաց, քարոզութեանց և կատարեալ նկարագրին որբայան պատմութիւնը, անկարելի է համոզել զմեզ, թէ Աստուած Համակրիւր մեզ երբ կը մաքառինք մեր մարդկային որոշման բնութեան մեղսատիրական և անհաւատական հակամտերուն յաղթելու համար: Քրիստոս կը յայտնէ զԱստուած իբրեւ գորովագութ և սիրալիր Հայր մը որ աւելի կ'ուզէ բարի բաներ տալ մեզ քան ծնողք կ'ուզեն բարի բաներ տալ իրենց զաւակներուն: «Մէկը Հօրը քովը չգար, եթէ ոչ ինծմով» և «Նա և Հայրս մէկ ենք», ըսողին համար ըսուած է, «Չէ թէ անանկ քահանայապետ մը ունինք» որ կարող չըլլայ մեր տկարութիւններուն կարեկից ըլլալու, հապա ինքը ամէն կերպով փորձը առած է մեզի նման, բայց առանց մեղքի: Քրիստոս է մեզ աստուածային տպացոյց թէ Աստուած կը հոգայ մեզ իբրեւ անհատներ: Աստուած միշտ հոգացած է: Հոգալուն համար զրկեց զՔրիստոս յաշխարհ հաշտարարութեան պաշտօնով. և մեր անվիճելի արտօնութիւնն է անոր դիմել համարձակապէս բոլոր մեր կարօտութիւններով և ցաւերով, ինչպէս սրտի տխրութեան նոյնպէս և ցնծութեան ժամանակ, սա խորին և կոտորեալ վատահութեամբ թէ որովհետեւ «ինքը չարչարուեցաւ» փորձութիւն կրելով, կրնայ փորձանաւորներուն ալ օգնական ըլլալ, և թէ կ'ախորժի մեծապէս երբ մեր շնորհակալութիւնները կը յայտնենք իրեն և մեր հոգերը կը ձգենք իր վրայ:

Անոր յաճախ դիմել և համարձակապէս խօսիլ անպատկառութեան մեղք գործել չէ, եթէ միայն դիմենք ուղիղ հոգւով և ուղիղ նպատակով: Անպատկառութեան յուսկոյն տեսակն է կեղծիք, խաբեբայութեան հոգի: Աստուած մը որ կրնայ խաբուիլ՝ Աստուած չէ բնաւ: Անպատկառ են կռապաշտները,

որոց երկրպագութիւնը երբեմն դարձել է ֆանի մը տարի առաջ, երբ մեծ երաշտութիւն կը տիրէր Ֆրանսոս հանդին մէջ ի ջին, կառավարչին պարտականութիւնն եղաւ պահել օր մեհեանն երթալ և ընծաներ մատուցանել որպէս զի հանդարտեցնէր չատուածին բարկութիւնը և անձրև ստանար։ Մանտարինն էր մարմնեղ մարդ մը, որուն համար շատ դժուար էր քալել։ Մեհեանը երթալու համար դժնդակ աշխատութեամբ ելլելու էր բարձր բլրոյ մը գագաթը։ Շատ նեղուելով (վան զի շատ տաք էր օդը) երկու օր ըրաւ այդ այցելութիւնը, և յետոյ յայտարարեց թէ ալ պիտի չընէ։ Մեհեանէն հանել տուաւ կուռքը և կիզիւ արեւուն տակ քաշելով բերել տուաւ զայն իր պաշտօնական բնակարանին առջև։ «Հիմա», ըսաւ նա ամենայն լրջութեամբ, և դիւրութեամբ մատուցանելով արժանաւայել մեծարանքը, «հիմա դիտէ թէ ո՞րչափ տաք է»։ Կառավարիչը կամ մանտարինը համոզուած էր թէ անկարելի է չատուածը ուստի, որպէս զի կարենար շուտով իր աղօթքին պատասխանն առնել, ենթարկեց զնա այն անհանգստութեան և նեղութեան որուն ինք ենթարկուած էր։ Քրիստոնեայ հաւատացեալը կը գգայ թէ ինք կը մօտենայ սիրալիր Հօր մը որուն ծանօթ է իր մարմինը, որոյ խնամոյ առարկայ է ինք, և որոյ կարեկցութիւնը խորին, սիրալիր և անսպառելի է, և ուստի իր և Մոր միջև կը հաստատուի սերտ, խանդակաթ և մտերմական յարաբերութիւն մը այնչափ իրական որ չկրնար ըլլալ անպատկառ։ Աստուած կը սիրէ այսպիսի երկրպագութիւնը։

ՍՈՒՐԲ ԳՐՈՑ ԳԵՐԱԳՈՑՆ ՀԵՂԻՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Անկարելի է այս նիւթին կարեւորութիւնը չափազանցել։ Սուրբ Գիրքը մեզ կը յայտարարէ թէ ինչ է Աստուած, ինչ է մարդ, և թէ Աստուած ինչ ուղեց ընել մարդուն։ Ասոնք կենսական հարցեր են։ Սուրբ Գիրքը այս հարցերուն կը ձեռնարկէ պատասխանել։ Ինչ կշիռ ունին այս պատասխանները։ Ո՞վ է որ կուտայ այս պատասխանները։ Մաք թէ Աստուած, եթէ Աստուած, ուրեմն մարդուն արարքներուն, նկարագրին և ձևատագրին վերաբերեալ հարցերը կը լուծուին կատարեալ ստուգութեամբ։ Եթէ մարդ, ուրեմն տակաւին կը տարբերենք մարդկային խորհուրդի խռովայոյզ ծովուն վրայ, անոր յարափոփոխ հովերուն և հոսանքներուն ձեռքը, առանց առաջնորդ աստղի, առանց ստոյգ նաւահանգստի։ Մարդուն բանականութիւնը երբեք գոհացուցիչ կերպով չէ պատասխանած սա հարցերուն։ Ինչ է Աստուած. ինչ է մարդ. կոյ հանգերձեալ կեանք մը. ինչ է ներկային յարաբերութիւնը հանգերձեալին հետ։

Ո՞րչափ զանազանեալ և իրարու հակընդդէմ կը լինեն Սուրբ Գիրքը գրողներէն զատ

բոլոր ուրիշ գրողներուն տուած պատասխանները սա միակ հարցին, որ հարցերուն ամենէն մեծն է. Ինչ է Աստուած. Բոլոր արեւելեան իմաստասիրութիւնը կ'ըսէ թէ Աստուած ամէն էութեան անգիտակիցն է։ Յունական իմաստասիրութիւնը կ'ըսէ թէ համայն բնութիւնն է Աստուած, և հասարակ ժողովուրդին կը պատուիրէ որ պաշտեն երկիրը և ծովը և երկինքը և բոլոր ապրող բաները, բոլոր յայտնուած գորութիւնները։ Հռոմայեցի բանաստեղծ-իմաստունը Լուկրետիոս կ'ըսէ թէ «Վախն է որ կը չինէ աստուածները»։ Գերման իմաստասէրը Ֆրիթշէ կ'ըսէ թէ «Ուր որ Ես մը կայ, հոն Աստուած կայ»։ Հէկլը թէ «Աստուած խորհուրդ է»։ Շէլլինկ թէ «Աստուած տիեզերքի անվերջ շարժումն է, որով անհունը կ'ըլլայ հունաւոր, և հունաւորը՝ անհուն, ենթական՝ առարկայ և առարկան՝ ենթակայ, յաւերժական շրջաններով»։ Այս ուսուցիչներէն, որ խորհուրդը կը նսեմացնեն, կը դառնան Սուրբ Գիրքին և կը գտնենք որ այս գիրքը սկիզբէն մինչև վախճանը կը յայտարարէ թէ Աստուած անձնականութիւն ունեցող Հօգի է, անհուն, յաւիտեական, յաւերժ ունի միեւնոյն էութիւնը, իմաստութիւնը, գորութիւնը, սրբութիւնը, արդարութիւնը, բարութիւնը, ճշմարտասիրութիւնը։ Կը գտնենք որ կը յայտարարէ նաեւ թէ այս էակն է մեր Հայրը, և թէ մեր ստեղծուելուն միակ նպատակն է յաւիտեան ըլլալ անոր հետ, յաւիտեան ըլլալ անոր նման — համայնից սիրող։ Այսպէս կը տեսնենք որ բոլոր աշխարհիս գրականութեան մէջ միայն Սուրբ Գիրքը կը պատասխանէ գոհացուցիչ կերպով մեր հոգիներուն այս անձկոտ հարցերուն։ Առանց այդ պատասխանին՝ ներկան բոլորն է չատերուն, և ապառնին սոսկում ամենուն։ Այդ պատասխանով ներկան կ'ըլլայ ցնծալի, և ապառնին փառաւոր։

Ուրեմն հարցերուն ամենէն կարեւորն է թէ, ինչ հեղինակութիւն ունի այդ պատասխանը և այս Սուրբ Գիրքը, որուն մէջ կը գտնուի այն։ Ինչ է այս Սուրբ Գիրքը. ինչ հեղինակութիւն ունի. ինչո՞ւ գերազայն է այդ հեղինակութիւնը. ինչ է Սուրբ Գիրքը. Հիմա միակ գիրքն է մը կը բաղկանայ, սակայն զայն կազմող մասերը գրութեանց շարք մըն են։ Մեզ չգար իբրեւ մէկ մարդու և մէկ մարդու կենաց մէջ կը լինէ յայտնութիւն մը։ Չգար, ինչպէս ձողք Սմիթս կը պնդէր թէ գտաւ Մորմոններուն սրբազան գիրքը, ամբողջովին ոսկի տախտակներու վրայ փորագրուած։ Սուրբ Գիրքը գրութեանց շարք մըն է որ գրուեցաւ տարբեր անձերէ։ Հետզհետէ ընդլայնող յայտնութիւն մըն է զոր ըրաւ Աստուած տասներհինգ դարերու մէջ։ Անոր մէջ հետզհետէ շարունակ վարդապետութիւն մը կը պարզուի որ երթալով կը պայծառանայ, ինչպէս արշալոյսը հետզհետէ կը պայծառանայ մինչև որ հասնի կէս օրուան չլացուցիչ պայծառութեան։ Սուրբ Գիրքին մէջ Աստուած մարդոց սորվեցուցած է ճիշդ այն կերպով որով մենք կը սորվեցնենք մեր զաւակաց — առաջ դիւրին բաներ, յետոյ երբ անոնց հասկնալու կարողութիւնը կը զարգանայ աւելի դժուար բաներ։ Սուրբ Գիրքին մասին եղած անսպասարկ քննադատութեանց շատերը արդիւնք են տգէտ կամ կամայ անուշադրութեան սա իրողութեան թէ Սուրբ Գիրքը չէ վայրկե-

նական, այլ շարունակ ընդլայնող, յայտնութիւն մը Աստուծոյ և իր կամքին, և թէ Գրիստոսէ ետեւ տասներհինգ դարուն մէջ չէ գրուած, այլ անոր մասերէն ուսանք գրուած են դո՞ւնէ Գրիստոսէ տասներեք դար առաջ։

Դարձեալ, Սուրբ Գիրքը գրուած է ոչ թէ այսօրուան արեւմտեցի ժողովուրդին վերացական լեզուով, այլ վաղեմի, արեւելցի ժողովուրդի մը նախնական, նկարէն լեզուով։ Իր գերագոյն իմաստութեամբ, Աստուած ընտրեց ազգ մը, և այն ալ արեւելցի ազգ մը, որպէս զի անոր լեզուով աշխարհի ընծայէ իր և իր Որդւոյն յայտնութիւնը։ Մեր Սուրբ Գիրքը երբայկան գիրք մըն է։ Մինչև անգամ նոր Կտակարանը գրողները Հրեայ էին։ Սուրբ Գիրքը արեւելեան գիրք մըն է, սկիզբէն մինչև վերջը պատկերներով լեցուն։ Այս էր Աստուծոյ կամքը, և թերեւս կրնանք նշմարել պատճառներ այդ ընտրութեան։ Մարդկային ազգին մեծամասնութիւնը եղած են, և հիմա ալ են, արեւելցի։ Եթէ Սուրբ Գիրքը գրուէր Դադլիոյ Ակադեմիային ոճով, մարդկութեան երեք չորրորդը պիտի չհասկնային զայն։ Այսպէս կը տեսնենք որ, Սուրբ Գիրքը շարք մըն է գրութեանց որ գրուեցան տասներհինգ դարերու մէջ, երեսուն տարբեր անձերէ, մարդկային ազգին նախնական նկարուն լեզուներէն միով։

Ինչ է իր հեղինակութիւնը, և ինչո՞ւ ունի զայն։ Ինչո՞ւ հնադարեան այս արեւելեան գրութիւնը չենք համարի խախնուած իր խոր հնութեան պատճառաւ, և միայն զպրոցականներու և հնախոյններու հետաքրքրութիւնը յագեցնող բաներ, այլ կը համարին զայն կենդանի գիրք մը, կենդանի ոյժ մը։ Ինչո՞ւ այս գիրքին վրայ կը զնենք մեր յոյսը մարդկային ազգին, անհատներու, և ցեղերու վերածննդեան համար։ Ինչ է որ այս գիրքին հեղինակութիւն կուտայ, ինչ է որ այդ հեղինակութիւնը գերագոյն կ'ընէ։ Ներշնչող միտք մը որ ներկայ է անոր մէջ և ներկայ կ'ըլլայ աշխարհիս մէջ անոր միջոցաւ, թէև շատ մարդիկ գրած են անոր այլ և այլ մասերը, սակայն մէկ հեղինակ ունի այն։ Եւ որովհետեւ Աստուած է այդ հեղինակը, Սուրբ Գիրքին հեղինակութիւնը գերագոյն է։

Անոր կազմութեան մէջ միութիւն դրսեւորուելը կը հաստատէ թէ Մէկ Միտքի արտադրութիւն է։ Հոս կան երեսուն տարբեր անձեր որ իրարմէ դաբերով անջատուած են, որ ունին զանազան կարողութիւններ և մտային մշակութիւններ. իշխաններ, գիւղացիներ, իմաստասէրներ, ձկնորսներ, իշխաններ, հովիւներ, պալատականներ, անդէորդներ, և սակայն իրենց գրութիւնները, կամ իրենց խօսքերուն արձանագրութիւնները, որ վաթսուսի չափ են թուով, բոլորն ալ կը կազմեն ներդաշնակ ամբողջութիւն մը, երկին և երկրի վսեմ պատմութիւն մը։ Անոնց բոլորին մէջ ալ մէկ Աստուծոյ մէկ յայտնութիւնը կայ։ Անոնց բոլորին մէջ մէկ յայտնութիւն կայ թէ Աստուած կամեցած է այս երկիրը և մեզաւոր մարդկութիւնը փոխակերպել Յայտնութեան Գիրքին մէջ նկարագրուած նոր երկինքին և նոր երկրին։

Այս գիրքը կը սկսի Ազամով, Աստուծոյ որդիով. կը վերջանայ Յիսուսով, Աստուծոյ Որդիով, որ շատ եղբայրներու անդրա-

կը վերջանայ Դրախտ վերստացեալով : Անոր մէջի պատմութեանց եւ օրէնսդրութեանց, երգերուն եւ մարգարէութեանց, աւետարաններուն, թուղթերուն եւ յայտնութեան մէջ կը փայլի, լոյսի եւ գոյնի փառքով, Աստուծոյ նպատակին եւ մարդուն ճակատագրին այս պատմական եւ մարգարէական պատկերը : Այնքան անկարելի է Սուրբ Գրոց այս իրարու յաջորդող գրութիւնները կարդալ եւ անոնց մէջ չտեսնել միայն մէկ ներշնչող միտք, որքան պիտի ըլլար մէկու մը կէս օրին երկինք նայիլ եւ ըսել թէ չկայ արեւ : Սակայն եթէ Սուրբ Գիրքը մէկ միտքի արտադրութիւն է, այդ միտքը Աստուծոյ միտքը ըլլալու է : Միայն Աստուած դիտէ վախճանը սկիզբէն : Միայն Աստուած կըրնար դիտնալ թէ ինչ պիտի յայտնէր Սուրբ Գիրքին ամբողջութիւնը : Անժխտելի է եղբակացութիւնը թէ Սուրբ Գիրքը մարդուն կամքին ծնունդը չէ, այլ անոր մէջ, մինչ մարդիկ կը խօսին, այնպէս կը խօսին որ յայտնի կ'ընեն թէ Սուրբ Հոգիէն շարժուած են :

Դարձեալ, տպագրութեան, ինչպէս նաեւ գաղափարի, միութիւնը կը հաստատէ թէ մէկ աստուածային Հեղինակի գործ է այն, եւ ուստի գերագոյն հեղինակութիւն ունի : Անոր վկայութիւնը մեր մէջն է : Մարդուն մէջ ամենէն խոր, ամենէն ճշմարիտ բանը, իր էութեան ամենէն ազնիւ կողմը, իր բարոյական բնութիւնը, ցաւ կամ հաճոյք կը զգայ այս գիրքին խօսքերը կարդալով : Չկայ ուրիշ գիրք որ այնչափ մարդիկ երջանիկ եւ այնչափ մարդիկ թշուառ ըրած ըլլայ, որչափ այս գիրքը : Անոր պատուէրներուն, աղգարարութիւններուն, մեր խղճմտանքը, երբեմն հակառակ մեր կամքին, կու տայ իր անաւոր հաւանութիւնը : Աստուած կը բնակի այս գիրքին մէջ : որովհետեւ անով կը դռնենք զնա, անով կը դռնէ Նա զմեզ : կը կարգամ Պղատոնի դրութիւնները, եւ Պղատոն է որ կը խօսի ինձ : Թերեւս ըսածը ճշմարտութիւն է : Թերեւս անկէ զգածուիմ : Թերեւս հաւանութիւն տամ անոր ըսածներուն : Այսու ամենայնիւ, Պղատոնի հետ է որ կը հաղորդակցիմ, եւ միայն Պղատոնի հետ : Ոչ այսպէս, Սուրբ Գիրքին մասին : Մովսէս, Դաւիթ, Եսայի, Յովնանէս, Յակոբոս, Պետրոս, Պողոս, չեն որ կը խօսին ինծի հետ : Հոն են անոնց խօսքերը, սակայն անոնց մէջէն կը լսեմ Աստուծոյ ձայնը : Ոչ թէ անոնց հետ, այլ Աստուծոյ հետ է որ կը հաղորդակցիմ : Այս չէ միտքիկալանի մը, սուրբի մը, կամ ճգնաւորի մը անձնական փորձառութիւնը, այլ իրողութիւն մը մարդկային ազգին միլիոնաւորներուն մտաւոր եւ բարոյական պատմութեան մէջ :

(Մնացեալը հաւանեմ)

ՆՈՐ ԳԵՂ ՄԸ

Երբեմն, թէպէտ ոչ յաճախ, հնար է մոլի արբեցող մը՝ զգաստացնել եւ բարեկարգել իր ամօթոյ զգացման դիմելով :

Ամերիկեան թերթ մը կը յիշէ խելացի կին մը որ դատած է արբեցող ամուսին մը բարեկարգելու եւ զգաստացնելու նոր դեղ մը որոյ զօրութիւնը փորձով տեսնուած է : Կինը եւ իր զաւակները շատ անգամ ցաւօք դիտած էին այն զզուելի կերպարանը զոր ամուսինը կամ հայրը կ'առնէր իր դիմութեան միջոցին : Կինը մտածեց թէ իր

ամուսինը շատ անկատար գաղափար ունենալու է տխուր պատկերին վրայ զոր կը ներկայացնէ իր այն վիճակին մէջ : Որոշեց լուսաւորել զնա այդ մասին : Ուստի երբ յաջորդ անգամ ամուսինը տուն եկաւ գինով վիճակի մէջ եւ սկսաւ խորհալ, կինը կանչեց լուսանկարիչ մը եւ հանել տուաւ անոր լուսանկարը ամբողջ մէջ նստած գիրքով : Լուսանկարիչն իր գործը լաւ կատարեց : Լուսանկարն աւարտեցաւ եւ նախաձայի ժամանակ ամուսնոյն պնակին քով դրուեցաւ : Ամուսինն, զգաստ ըլլալով այն ժամանակ, ունեցաւ որոշակի նոր զգացում մը : Բացատրութեան պէտք չկար, բանն ինքնին պարզ էր, հնար չէր առարկել, Լուսանկարն հաւատարիմ, կենդանի պատկեր էր, անտեղի էր խօսիլ : Միայն մէկ բան կը մնար ընել, հրաժարիլ : Եւ հրաժարիլ որոշեց եւ հրաժարեցաւ :

Վերոյիշեալ ամերիկեան թերթը կ'ըսէ : Լուսանկարէ դեղը, այսքան գեղեցիկ արդիւնք արտադրելէ ետքը, ինչո՞ւ պիտի չկրնայ աւելի ընդարձակօրէն դործածուիլ :

ԳՈՐԾԱԿՑԱԿԱՆ ՏՆԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Գործակցական տնարարութիւնը պիտի փորձուի Շիքակոյի մէջ ինչպստ քիչ թոշակ անոնող ամուսնացած մարդոց : Միոսի Բոյմըն Սթըքըրթ 200,000 տոլարով (իբր 45,000 ոսկի) գործակցական հաստատութիւն մը պիտի կառուցանէ հոն մէկ շրջափակի մէջ : Գաղթականութիւնը պիտի բաղկանայ քառասունըորս տուններէ որ պիտի ունենան հասարակաց մարդագետին մը, լուսցարան մը, խոհանոց մը, փուռ մը, երկտրական լոյսի կաղամած մը, համախմբումի սրահ մը եւ ընթերցանութեան սենեակ մը : Կեդրոնական բակը պիտի պարուակէ հասարակաց շէնք մը ուր պիտի կատարուի ամէն ստորին աշխատութիւն : Հոս պիտի գտնուին կերակուր եփելու, շէնքերը տաքցնելու եւ լուսաւորելու մեքենաները, սառի սնուկները, դեղօրէններու մթերանոցները, եւ բանջարեղէններու մատանները : Հոս պիտի բնակին պնակ լուսցողները, սպասաւորները եւ մատանապետը :

Տասնըորս մարդ պիտի բաւեն քառասունըորս ընտանիքներուն բոլոր տնական գործերը կատարելու : Եւ ասոնք պիտի ըլլան հացագործը, խոհարարապետը, պարտիզպան մը, վերակացու մը, երկու մեքենագործ եւ օդնականներու մարմին մը : Միսիս Բոյմըն Սթըքըրթ կը պնդէ թէ այս կերպով գոնէ ութսուն ծառայի ամսական պիտի շահուի, բաց աստի կերակուրները խնայողութեամբ եւ յոյժ համեղ պիտի պատրաստուին : Երկտրական կառք մը եփուած կերակուրները պիտի բաշխէ :

Իւրաքանչիւր տուն կայարան մը պիտի ըլլայ այս կերակուր տանող կառքին, եւ երբ ճաշի գանդակը հնչէ, ընկերութեան խոհարարապետը կ'ոճակ մը պիտի կոխէ եւ զրկէ քառասունըորս տաք ճաշեր : Կերակուրները տանող ամէն մէկ աման պիտի տաքցուի որպէս զի խորախիւները եւ բանջարեղէնները տաք մնան : Կերակուրները առնուելէ ետեւ երկտրական կառքը ետ պիտի երթայ երկրորդ եւ ապա երրորդ պնակները բերելու, մինչեւ որ անուշեղէնները ու պտղեղէնները եւ սուրճը բերուին : Միսիս Բոյմըն Սթըքըրթ իր ծրագրին այս բոլոր մանրամասնութիւնները հրատարակեց անցեալ ամառ Շիքակոյի Աշխարհահանդէսին

ժողովներուն միջոցին : Հաշիւներով կը ցուցնէ թէ Իւրաքանչիւր մարդ շաբաթը միայն 2 տոլար (իբր 50 դ.) պիտի վճարէ : Այս նորոքինակ հաստատութիւնը պիտի ունենայ հասարակաց ջեռուցիչ եւ լուսաւորելու գործիք մը : Իւրաքանչիւր տուն իրեն պէտք եղած շոգին պիտի ստանայ իր կաթսայէն, եւ ասոնին բոլոր գործերուն համար իւրաքանչիւր ընտանիք պիտի վճարէ ամիսը միայն 15 տոլար : Ամիսը 65 տոլար անոնող մարդը իր եւ իր կնոջ համար պիտի վճարէ ամիսը միայն 35 տոլար : Վեց սենեակ պիտի ունենայ իր տրամադրութեան ներքեւ : Այս թուանշանները միայն գործակցական տուններու գրութեան երկրորդ կարգին համար են : Վերոյիշեալ տիկինը այդպիսի կազմակերպութեան ուրիշ ծրագիր մըն ալ ունի շատ հարուստներու եւ ուրիշ մը՝ շատ աղքատներու համար : Կ'ըսէ թէ բոլորն ալ հաւասարապէս գործադրելի են, եւ թէ քիչ ետքը, կառուցանելով առաջինն շէնքը, պիտի ցուցնէ թէ լաւ կերպով կարելի է ապրիլ այս միթոտով : Այս նոր հաստատութիւնը անագին շէնքէ մը պիտի չբաժնկանայ, մարդիկ պիտի չապրին հոն ինչպէս կ'ապրին պանդոկի մէջ : Իւրաքանչիւր ընտանիքի պիտի տրուի իր անգամներուն բաւելու չափ սենեակ ունեցող տուն մը : Ամէն վարձակալ տանուտէր մը պիտի ըլլայ, ունենալով իր անձնական սենեակները : պիտի ըլլայ նաեւ բաժնետէր եւ քուէարկու ընկերութեան գործերուն մէջ : Իրեն պիտի թողուի ընտրութիւնը տուններու որոց գինըը զանազան են, 2,000 տոլարէ սկսեալ, եւ պիտի վճարէ մասնավճարի միթոտով : Ամիսը 65 տոլար (իբր 5 ոսկի) անոնող գրագիրը այս ծախքերը հոգայէ ետեւ տակաւին պիտի կրնայ ստակ վար գնել :

ԼԱՒ ՎԱՌԵԼԱՆԻԹ ՄԸ

Այն տղայք որ չեն ուղեր ամուսին տանը լիցնել, տաշեղ պատրաստել եւ կրակ վառել, պէտք է որ բնակին այն երկրին մէջ ուր բնական կազմ կը գործածուի իբրեւ վառելանիւթ : Արեւմտեան Փէնսիլվանիոյ, Օնայոյի եւ Ամերիկայի արեւմտեան կողմանց շատ քաղաքներուն մէջ գետնէն տեսակ մը կազ կը ցայտէ ի բնէ կամ մեքենաներու միջոցաւ, եւ խողովակներով կը տարուի տունները եւ գործանոցները, ուր կը բռնէ ամուսին կամ փայտին տեղը, եւ երբեմն կը գործածուի իբրեւ լոյս :

Եթէ կ'ուզուի խոհանոցի ջերմոցին համար գործածել, շատ ծակեր ունեցող խողովակ մը կը մուծուի ջերմոցին այն տեղը ուր ամուսին կը վառուի : Նախ լուցիկի մը նետելով հոն կը դարձնէ կաղին ծորակը եւ անա կաղը իսկոյն դուրս կը պոսթիկայծակելէն, կը վառի եւ այնպէս կը շարունակէ բոլոր ձմեռը, եթէ կ'ուզես : Ո՛չ մոխիր կայ վերցնելու եւ ո՛չ կրակ արծարծելու պէտք : Բոլոր այդ բաները տեղի կ'ունենան գետնին տակը, ուր Տիկին Բնութիւնը կը պահէ այս լաւ վառելանիւթը զոր մասնաւոր կերպով կը պատրաստէ :

Մատենադարանին եւ հիւրանոցին մէջ թերեւս կը գտնուին բաց կրակարաններ որոց մէջ կան երկաթի կտորներ կամ ուրիշ թանձր նիւթեր որք տաքութիւնը կը պահեն եւ կը ցուցնեն հանքածուխի կամ փայտի կրակի երեւոյթ, եւ կազը ընդհանրապէս այնքան շատ թանձր նիւթ կը պարունակէ որ յոյժ պայծառ եւ գեղեցիկ բոց

կ'արձակէ: Յաճախ կ'արեւի է կ'արդալ վա-
ռարանին կրակով սենեակին որ եւ իցէ
կողմը, եւ երբ փողոցէն կ'անցնիք, պիտի
կարծէք թէ մեծ հրդեհ կայ տան մէջ:
Դիւրութեամբ կ'արեւի է հնոց մը տաքցնել
երբ վառելանիւթն է բնական կաղը, եւ
ընտանիքին մեծը, կամ փոքրիկ տղան,
կատարելապէս զերծ է ձմեռը կրակ ար-
ծարծելու ճանճոյթէն: Հնոցպան պէտք չէ,
եւ եթէ կրակը շատ զօրաւոր ըլլայ, ուրիշ
ընելիք չունիք բայց եթէ կաղն ամբողջ
կամ մասամբ գոլրս արձակել:

Իւրի բազմաթիւ հորեր ունեցող երկիր-
ներու մէջ կաղը շատ անգամ ինքնին կ'ելլէ
հողէն, եւ եթէ հող չտարուի կրնայ վտանգ
յառաջ գալ: Այն սահմաններուն մէջ ճա-
նապարհորդողը յաճախ կը տեսնէ քանի մը
ոտք երկայնութեամբ պոսթկացող բոցեր,
եւ այնքան պայծառ որ չորս կողմը մղոն-
ներով տեղ կը լուսաւորեն: Ասոնք կ'ելլեն
խողովակներէն որք կոշտ կերպով կը գոր-
ծածուին գոլրս խուժող կաղը տեղէ տեղ
տանելու համար, եւ կը վառուին որպէս զի
երկրին մէջ անոր աստ անդ տարուբերելն
որ եւ իցէ վտանգ առաջ չգայ: Ես բարեկամի
մը հետ անգամ մը կը ճամբորդէի իրիկունը
կանուխ փոքրիկ իւղալից քաղաքի մը մէջէ
որու փողոցները պայծառապէս կը լուսաւոր-
ուէին այս կաղով, եւ տեսայ հետաքրքրա-
շարժ տեսարան մը: Բնակեալ տան մը ետեւը
չինուած էր ընդարձակ բարձրաւանդակ մը
եւ անոր յատակին կեդրոնը կը գտնուէր
խողովակ մը որուն երկայն ծայրը բնական
կաղ կը վառէր: Ընտանիքին հայրը հան-
գիստ նստած էր բոցին քով եւ լրագիր կը
կարդար, տղայք կը խաղային եւ մայրը ըն-
տանեկան լուսացը կ'ընէր: Տեսարանը շատ
հետաքրքրաշարժ էր. կը նմանէր փոքրիկ
պատկերի մը որ կը ցոլանար ետեւ գտնուող
երկինքին միջութեան մէջ այնպէս պայծա-
ռութեամբ լուսաւորուած՝ որ կարելի էր
գրեթէ համարել սղայոց հանդերձներուն կո-
ճակները մինչ կը ճամբորդէի:

ՔԹԵՆ ՇՆՁԱՌՈՒԹԻՒՆ

Մարմնոյն կազմութիւնը արտաքին գո-
յացութիւններէ ներգործութեամբ վտանգէն
պահպանելու համար, յոյժ կարեւոր է որ
օդը թոքերուն մէջ մտնելէն առաջ ըստ
կարի արեան ջերմութիւնն ունենայ, եւ
բոլորովին զերծ ըլլայ փոշիի մասնիկներէ
որք կրնան արգելիլ մարմնային գործողու-
թիւնները: Քթին ծամածուռ խոռոչներուն
ամէն կողմը պատեալ են լորձնաթաղան-
թով որ խիտ առ խիտ լի է նուրբ երակ-
ներով: Ըսել է՝ քթին ներքին տմբողջ մակ-
երեսը կարմիր գոյն ունի արեան նուրբ եւ
բակներով պատեալ ըլլալուն պատճառաւ:
Ուռնականաձեւ տարածուած այս երակնե-
րուն վրայէն կ'անցնի մեր շնչած օդը որ
հարկաւոր ջերմութիւնը անոնցմէ կ'առնէ:
Հորձոնքը կամ խլինքը եւս որ կը մղուի
այն թաղանթներէն, նպաստաւոր են միջո-
րորդ պատշաճ խոնաւութեան մէջ գնելու:

Ի նկատ առնելով այս պարագաները, իս-
կոյն կը տեսնուի ակնհեռ թէ ինչ տար-
բերութիւն կայ քթին ներս քաշուած եւ
բերնէն ներս քաշուած օդին մէջտեղ: Երբ
քթէն ներս կը քաշուի օդը, մեղմով կը
մտնէ ներս ոլորտապտոյտ խոռոչներէն եւ
կ'ամբողջի եւ կը մաքրուի ճամբուն մէջ,
մինչ բերնէն թոքերուն գացող օդը իսկոյն
կը հասնի անոնց, եւ նոյն բնութիւնը եւ
վիճակը կ'ունենայ զոր ունի շրջակայ

միջնորդը, տաք կամ սառ, չոր կամ խո-
նաւ, փոշեխառն կամ փոշեզերծ:

Քթէն պատշաճապէս շնչառութեամբ ամ-
բողջ մարմնային կազմութեան քաղած
օգուտներէն քիչ չեն այն օգուտները զորս
կ'ընդունին նոյն իսկ քթին թաղանթները:
Անոնց վրայէն անցնող օդին տաքութիւն
եւ խոնաւութիւն հաղորդուած ժամանակը
կ'արգելուի չափազանց խլինքի հաւաքումը,
եւ քթին այդ մասանց մէջ արեան ճնշումը
կը թթիւնայ շարունակ ներս շնչողով զով
օդին հպումով: Հետագային անձ մը մին-
չեւ անգամ աւելի յառաջ գացած է եւ կը
սինգէ թէ հարսուխի կամ ցրտառութեան
շատ տեսակներ կրնան դարման գտնել քա-
նի մը ժամ ուղիղ ճամբով շնչառութիւն
ընելով:

Զիարդ եւ իցէ, սա ստոյգ է որ բերնէն
չունչ առնելուն շնչանքն այնքան շատ եւ
ակնհեռ են որ հարկ չէ երկարաբանել
այս մասին:

ԱՄԱՌՈՒԱՆ ՄԷՋ ՄԱՐՄՆՈՅՆ ԽՆԱՄՔԸ

Քրտնիւր ուրիշ բան չէ այլ մարմնոյն եւ-
րոսէն տաքութիւնն գոլրս տալ: Այս միջո-
ցաւ քսանըչորս ժամը անգամ մը մարդուս
մարմինը բաւական քանակութեամբ տա-
քութիւն կը կորսնցնէ: Սակայն, թէեւ
առաջին անգամ հակառակը կարծուի, այս
կորուստը աւելի նպաստաւոր է քան ան-
նպաստ:

Այս կերպով մարդկային մարմնոյն աւե-
լորդ տաքութիւնն արտաքին խողովակ-
ներ կը ձեւանան, շոգեշարժ մեքենային
աւելորդ շոգին վտարող խողովակին նման:
Եւ ճիշդ ինչպէս որ այս վերջին խողովակը
ինքնին կը կառավարուի, նոյնպէս ալ,
բարեբաղդաբար, մարմնոյն երեսէն տաքու-
թեան ճառագայթումը ջրային դրութեամբ
կը կառավարուի: Երբ ջրային կեդրոնները
կ'իմանան թէ մարմնոյն ջերմութեան աս-
տիճանը չափազանց կը բարձրանայ, անմի-
ջապէս ջրիւրուն միջոցաւ հրաման կը դըր-
կեն լայն բանալ մարմնոյն երեսի արեան
երակները, որուն արգիւնքը սա կ'ըլլայ որ
արիւնը մարմնոյն երեսին աւելի մօտէն
շրջան կ'ընէ, քրտնիւր մասները աւելի
արագ կը գործեն եւ աւելի ջուր դուրս
կու տան, եւ ջուրին հետ՝ տաքութիւն:
Որովհետեւ այս կերպով է որ մեծաւ մա-
սամբ առողջութեան, ինչպէս նաեւ հի-
ւանդութեան, ժամանակ մարմնոյն յա-
ւելուածոյ տաքութիւնը կը վտարուի,
մարմնոյն ծակտիքները, մանաւանդ տար-
ւոյն այս ժամանակին, երբեք թոյլ տրուե-
լու չէ որ գոցուին:

Երբ օդին մէջի փոշիին քանակութիւնը
աւելնայ, եւ նաեւ անոր բնական հտկա-
միտութիւնը՝ քրտնած մարմնոյն փակելու,
ամէնօրեայ բազնիքը աւելի անհրաժեշտ հարկ
մը կը դառնայ ամառուան ամիսներուն մէջ
քան տաքոյն մէջ ու եւ օրիշ ժամանակ:
Սակայն եւ այնպէս, շատ զգոյշ ըլլալ հարկ
է որ բազնիք մտնելէ առաջ մարմնոյն ջեր-
մութիւնը որչափ որ կարելի է սովորական
աստիճանին մօտ ըլլայ: Եթէ ջերմութեան
աստիճանը քիչ մը բարձր ըլլայ, եւ մար-
մինը շատ կը քրտնի, պաղ առնելու վը-
տանդը կ'աւելնայ, որովհետեւ մարմնոյն
երեսը տարածուած երակներուն արիւնը
խսկոյն կը համախառնուի:

Ծովու բազնիքին առաւելութեան մեծ
մասը պիտի կորսուի եթէ աղի խաւը, որ

ջուրին շոգեբացմամբ մարմնոյն ծակտիք-
ներուն մէջ կը ձեւանայ, չմաքրուի բաղ-
նիքէն ելլելէ անմիջապէս ետքը մարմինը
լաւ մը զենջակով չփելով կամ անուշ ջու-
րով եւ սպունդով լուսով: Քրտնիւր լաւ
միջոց մ'է ոչ միայն յաւելուածոյ տաքու-
թիւնը վտարելու, այլ նաեւ քրտնիւրին հետ
արտաքին տաքութեան անպէտ արտադրու-
թիւնները: Այս անպէտ արտադրութիւն-
ները ամառուան ամիսներուն մէջ կ'աճին,
ուստի երկիցս հարկաւոր է որ այս նե-
ղիչ եղանակին մարմինը առողջ եւ մաքուր
պահուի:

ՀԱԼԱԾ ԼԱՎԱՅԻ ԼԻՃ ՄԸ

Սա Յրանդէոս Քրտնիւրի յօդուածագիրնե-
րէն մին սապէս կը նկարագրէ Հալեմու-
մէն անունով ծանօթ հալած լավայի լիճը որ
կը գտնուի Հալայի կղզեաց Քիլաուէ հրա-
բուխին բերնին մէջ: «Այս վսեմ լիճին
եզերքը տարբեր են յօդուածագիրն անաջ
տեսածներէն: Քիլաուէի մէջ գտնուող
նախկին լիճերը շրջապատեալ են քարայր-
ներէ որոց մէջ լավան կը հոսէր, վեր կը
ցայտէր ճովփման ձայներ հանելով: Բայց
այս կը տարբերի անոնցմէ սա յատկութեամբ
որ ամէն կողմէն շրջապատեալ է անոյ ջուրի
լճի եզերքի նման եղերքով, որոց վրայէն
հալած լավան կը վազէ ինչպէս ջուրը եզեր-
քին վրայէն:

Նմանութիւնը կատարեալ է. ալիք ալիք
կը յաջորդէ, ջուրին ձերմակ փոփուրը կը
փոխուի պայծառ եւ շողշողուն կարմիրի
իր զանազան երանգներով, բայց ամբողջ
լիճը կը շրջապատի կատարեալ ծովեզերքով
մը, երեւակայեցէք հալած ծովու տեսարան
մը, կարմիր ալիքներով որ մեղմով կու գան
կը դարձուին եւ դարձեալ ետ կը քաշուին
ծովեզերքի երկայնքովը, եւ անոնց կը շար-
գեն հետզհետէ ուրիշ ալիքներ ամենաշող-
շողուն ալիքներ եւ միշտ շարժման մէջ:
Լճին ներքնակողմը կը տեսնուին անթիւ-
անհամար կարմիր ալեակներ, եւ ամբողջ
ջուրեան վրայ սփռուած են հազարաւոր
վառ կերտներ, ամէնքն ալ շարժման մէջ
որ կը ներկայացնեն յարաւորութիւն համայնա-
պատկեր մը, եւ կ'ունենաք լավայի լճի
պատկեր մը ինչպէս կը տեսնուի հիմա:
Ամենէն հազուագիւտ եւ ամենէն գեղեցիկ
տեսարաններէն մին որ երբեք ներկայացած
է այս երկրին կամ ուրիշ որ եւ իցէ երկրի
հրաբուխի պատմութեան մէջ:

Այն է պատկեր մը զոր ոչ արուեստագետ
մը կրնայ նկարել, ոչ գրիչ մը կրնայ լի-
ւին նկարադրել եւ ոչ ոք որ չէ տեսած՝
կրնայ կատարելապէս երեւակայել: Եթէ
Միացեալ Նահանգաց մէջ որ եւ իցէ տեղ մը
ըլլար այն, աւելի հանգիստատեան պիտի
քաշէր քան Եոդէմիթ կոչուած հովիտները,
Կայսերները (գետնէն վեր ցայտող ջուրերը),
Նիակարան, կամ բոլոր ասոնց համախառնումը
վիթխարի տեսարանի մը ձեւով:

ԱՐՔՏՈՐՈՍԻ ԱՆՐԱՐՈՆԵԼԻ ԱՐԱՌՈՒԹԻՒՆԸ

Մ. Սըրվիս, Նիւ Եորքի Սը լրագրին մէջ
իւ հրատարակած մէկ յօդուածին մէջ, կ'ըսէ.
Արքտորոս, որ մեր արեւէն թերեւս քանի
մը հազար անգամ աւելի լոյս կու տայ, կը
թուի թէ տիեզերքին մէջ փախստական
աստղ մըն է: Որչափ կը հասնի մեր ծա-
նօթութիւնը, Արքտորոս աստղային երկ-
նից թէ՛ ամենէն մեծ եւ թէ՛ ամենէն ա-
րագընթաց մարմինն է: Կը հաշուուի թէ

անոր արագութիւնն է ոչ պակաս քան մէկ երկվայրկեանը իւր 375 մղոն, կամ օրը 32,400, 000 մղոն: Հետզհետէ երկրիս կը մօտենայ, օրը 3,450,000 մղոն: Սակայն մինչեւ իսկ եթէ ուղղակի մեր վրայ խուժէ՝ 35,000 տարիէն միայն կրնայ մեզ հասնիլ: Ոչ ոք կարող է գիտնալ թէ Արքտորոսը ինչո՞ւ այսչափ արագ կը շարժի, կամ ո՞ւր պիտի վերջանայ իր ճամբորդութիւնը: Եթէ միայն մեր արեւներու զբոլթեան հսկայական մէկ այցելուն է, ուրեմն պիտի անցնի տեսա- նելի տիեզերքին մէջէն, եւ միլիոնաւոր տարիներ յետոյ անկէ դուրս պիտի ելլէ եւ անհետի: Եւ եթէ մեր զբոլթեան վե- րաբերող ո եւ է անդամը, անոր շատ մօտ ըլլալուն պատճառաւ, Արքտորոսի մէկ լուսինին փոխութիւն, անտարակոյս պիտի տարուի անսահման միջոցին անշարժի եւ մարդոց աչքերուն անտեսանելի խորու- թիւները:

ՅԱՅԱԿՅՈՒԹԻՒՆՔ

ԱՍՏՈՒԱՅԱՅԻՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ

Աստուած իւր Բանիւ իմացուցած է մեզ թէ ինքն կատարեալ հաճութեամբ խնամք կը տանի մեր վրայ: Մարդ գիտնալ կ'ուզէ միշտ թէ արդեօք իրեն յատկապէս խնամք կը տանի՞ Աստուած, թէ տիեզերաց Արարիչն բան մը կ'ընէ՞ աղքատին համար, ազէտին համար, ամեն անոնց համար որք ուղիղ ճանապարհէն չեղած են, անոնց համար որք գիտեն թէ մեղանշած են եւ դեռ կը մեղանշեն եւ կը դիմեն չա- րին: Նաեւ մարդ անձկութեամբ կը հար- ցնէ թէ կայ ինձ օգնող մը, Բաւական չէ միայն գիտնալ թէ երկնից բարձրութեան մէջ Աստուած մը կայ որ զիս կը դիտէ ի հեռուստ, մինչ ես՝ կը ճգնիմ կենաց խնդիրն լուծելու, կ'ուզեմ գիտնալ թէ ինչպէս պի- տի կարողանամ իմ լուծս կրել: Ես կը զգամ հզօր կիրքեր եւ կը զգամ թէ մաքրութեան բնութիւնն իմ չէ: Կենաց կռուին մէջ կրկին եւ կրկին ինկած եմ: Մարդկային սեռին համակրութիւնն ոչ միայն ինձ չօգ- ներ այլ արդեւ իսկ կը լինի: Մարդոց օ- բնքները իմ յանցանացս համար զիս կը դատապարտեն միայն: Ինչ պիտի ընեմ, կրնամ իմ մեղքերէս ազատուիլ, կրնամ սորվիլ թէ ինչպէս իմ վերին մարդկու- թեամբս կենցաղավարելու եմ եւ ոչ թէ ստորին մարդկութեամբս: Գիտեմ որ բարի բան մը չկայ իմ մէջս: Կ'ուզեմ բարիք ը- նիլ, բայց չեմ կարող: Ոհ, գիտեմ որ օր մը չանցնիր յորում չզղջամ իմ թերութեանցս եւ յանցանացս համար: Ոհ, կայ ինձ օգ- նական մը:

Արդարեւ, սիրելի ընթերցող, այս վի- ճակդ յոյժ սրտածմիրի է: Հաղիւ կը գըտ- նուին այնպիսի անձինք որք կարող ըլլան վիճակդ ըստ արժանւոյն հասկնալ, Աւա՛ղ, դուն նուազած, տխուր գէմքով անոնց կը դիմես, բայց նոքա կը խնդան: Դուն ա- նոնց կ'երթաս իբրեւ անկեղծ ընկերներու եւ ցաւերդ կը բանաս, իսկ նոքա ղքեղ կը յանդիմանեն: Այսպէս ալ եւ ձախ կողմ կը դառնաս արտասուք թափելով, բայց չես գտնիր անանկ անձ մը որ իբրեւ փորձառու մարդ քու վիճակդ հասկնայ ու միանգամայն ղքեղ մխիթարէ: Սակայն, ով ընթերցող, այս վիճակդ յուսահատելու չափ չէ այն վսեմ օգնութեան համար որ քեզի կը սպասէ: Ուստի անուշահոտ իւզի շիւ մը պիտի կոտ-

րեմ: Քրիստոս պաշտօնապէս ուսոյց եւ աշա- կերաք հասկցան զայս վսեմ ճշմարտութիւն թէ Աստուած կ'օգնէ մարդոց եւ խնամա- տար է մարդոց: Նա ըսաւ, «Ձեր գլխուն բոլոր մազերն ալ համրուած են»: Աստ- ուած ոչ թէ կը ճանչնայ զքեզ անհատա- բար, ով կոտրած սիրտ պանդուխտ, հապա այն աստիճան կը ճանչնայ զքեզ որ կ'ըսէ, Ձեր գլխուն մազերն համրուած են, որպէս թէ թանկագին լինէին անոնք: Ոհ, այդ օ- րինակն ինչ սրտադրաւ է: Ո՞րքան մար- դիկ կը պահեն մազի փունջեր զորս արծա- թով գնել անհնարին է եւ որոց մէջ մի թեղն մխիթարութիւն եւ սփոփանք կը հծծէ: Սիրելիս, քեզ աւետիս: Քրիստոս ին- քը կ'ըսէ, Քու գլխուդ մազերն համրուած են: «Այս խօսքը հաւատարիմ է ու ընդու- նելութեան արժանի»: Վսեմ դի նա, կա- տարեալ մարդ, գիտէ քու վիճակդ: Եւ, ամենակարող Աստուած, կրնայ փրկիլ քեզ: Ուրեմն ինչո՞ւ համար սրտիդ մէջ կը յու- սահատիս եւ մարդոց որդիներուն կը դի- մես: Միթէ երկնից մէջ Աստուած չկայ: Ահաւասիկ այն անձը որուն դուն կը կարօ- տիս, եւ կ'արժէ որ դուն վստահութիւնդ Քրիստոսի վրայ դնես: Վսեմ դի նա է իմ ու քու միակ օգնականդ: Տես նա ինչպէս լացաւ իբրեւ մարդ իր բարեկամ Ղալարո- սի վրայ, եւ իբրեւ կատարեալ Աստուած ինչպէս մահուանէ ի կեանս կանչեց: Այսպէս եւս նա կ'ողբայ քու այդ վիճակիդ վրայ եւ կ'օգնէ քեզի: Գիտեմ որ ինձ պիտի ըսես, Ղաւ, բարեկամ: Բայց ես չեմ կարծեր թէ Քրիստոս զիս կը սիրէ եւ իրեն բարեկամ կ'անուանէ, որովհետեւ ոչ կրօնքի մէջ, ոչ ալ արհեստիս մէջ նշանաւոր անձ մը եմ: Քրիստոս ինձի պէս մոլորած մարդը ինչ պիտի ընէ. քանի որ մարդիկ զիս երեսի վրայ կը ձգեն, միթէ Քրիստոս պիտի նայի՞ իմ վրաս: Այդ խօսքերը, բարեկամս, խա- բեքայ սրտիդ ու նեղութիւններուդ բաղ- մութիւնէն յառաջ կու գան: Յիսուս մեզի պէսները ժառանգ առած է, ապա թէ ոչ՝ Սաղմոսերգուն ինչպէս կրնար ըսել թէ Տէրը «կը քաւէ բոլոր անօրէնութիւններդ, ու կը բռնէ քու կեանքդ ապականութենէն, եւ կը պսակէ քեզ ողորմութիւնով ու գթու- թիւնով»: Յաւալի է որ դուն, կարծելով թէ քու բոլոր ճախորդութիւններդ կրօն- քէն յառաջ եկած են, աղօթքը ու Սուրբ Գիրքը մէկգի ձգեցիր: Եթէ բոլոր աշխար- հը ձգելով Սուրբ Գիրք միայն գրկէիր, ար- դարեւ պիտի ըսէիր թէ շատ հարուստ ես: Բայց այժմ այս ամեն բաները, Սուրբ Գիրքը մէկգի ձգելուդ համար, վրադ եկած են: Ինչո՞ւ կը զարմանաս, ինչ է Սուրբ Գիր- քը: Սուրբ Գիրքը Աստուծոյ ձայնն է: Աստուծոյն որ «քու կազմուածքդ գիտէ»: Ես մեծապէս կը սքանչանամ քանի որ կը կարգամ թէ Աստուած մարդը ստեղծելէն 5 օր առաջ անոր պէտքերն պատրաստեց: Ինչպէս կրօնքէն խոյս տալ կը համարձա- կին ոմանք. թող մօտ դան եւ ըսեն թէ մեր այս կրօնքը ինչ վիշապ տուած է իրենց: Դուցէ պիտի ըսեն թէ մենք առաջ ասանկ անանկ բարձր աստիճանի անձինք էինք, իսկ այժմ գրեթէ ոչինչ: Ինչո՞ւ համար: Տես աշխարհի մարդիկ ո՞րչափ, ունայն տեղը մեղքին ծառայելով, վիշապ կու տան իրենց: Դուցէ պիտի ըսես թէ ինձ աշխարհիս վրայ շարունակ խաղաղ հաց ուտելն ալ փառա- լոր ապագայ մը է: Այդ ըսել է թէ կանխիկ զրամ պէտք է: Բայց ներէ ինձի. ինչպէս

կրնամ համոզուիլ թէ այդպէս երջանիկ պիտի ըլլաս: Ինչ է վստահութեանդ առարկայն: Ըսենք թէ քու փափաքիդ համեմատ շատ բան ունիս: Եթէ Տէրը չորս եղանակները վերցնէ, ինչ պիտի ընես այն դրամով զոր կրօնքը մերժելով գիզեցիր: Աւա՛ղ, գիրքերը ու Աստուծոյ զօրութիւնը չգիտ- նալը մարդս յիմար կ'ընեն: Սիրելի ընթերցող, անձկալից խորհուրդ- ներ մի ունենար: «Վաղուան համար հոգ մի ընէք, ինչու որ վաղուան օրը իրեն հա- մար հոգ պիտի ընէ»: Այս խօսքին պէտք չէ երբեք այնպիսի նշանակութիւն տալ որ խոյս տանք ամեն տեսակ աշխատասիրու- թենէ: Այս խօսքը ոչ թէ արտասանուած է հեղգ ու դանդաղ ընելու համար զմարդ, այլ ուղղուած է այնպիսի մարդոց որք ի- րենց բոլոր կարողութիւնը եւ ջանքերն ի գործ դրած են: Անոր նշանակութիւնը սա է. Յիշեցէք թէ Աստուած, որ միշտու- ներու եւ թոչնոց խնամք կը տանի, կը սիրէ զքեզ եւ կը հոգայ քեզի համար: Ուրեմն դուն ձեռքդ եկածը ի գործ դիր, Աստուած ալ իրեն բաժինը քեզ պիտի տայ: մանա- լանդ կ'աղաչեմ որ վստահութիւնդ Աս- տուծոյ վրայ դնես եւ Անոր քաղցր ձայնին հնաղանդիս, այսինքն Սուրբ Գրքոյ, Այս ժամուն երբոր Փորձիչը քեզ գայ ու ըսէ, Փիլիսոփայն կ'ըսէ թէ Աստուած կը կառա- վարէ զաշխարհ օրինօք: Նա բնական օրի- նաց ընթացքը չխանգարեր քեզի կամ ու- րիշի մը յարմարցնելու համար, Այո, պա- տասխանէ: Այո, այդ իւր փիլիսոփայու- թիւնն է: Մեր գիտցածն այս է որ Աստ- ուած աշխարհի զբոլթիւնն ստեղծագոր- ծեց, եւ արարչութեան բոլոր օրէնքներն, զօրութիւնները, միայն իւր բնութեան արտայայտութիւններն են: Օրէնք բառը սխալ նշանակութեամբ առած կը լինիմք, երբոր կարծեմք թէ Աստուծոյ տիեզերա- կան ներկայութենէն դուրս բան մը է այն: Օրէնքը Աստուծոյ աղղկեցութիւնն է ի վե- րայ նիւթոյ, ի վերայ մտաց, ի վերայ փոր- ձութեան եւ ի վերայ դործողութեան, ընդ համայն աշխարհ: Մեր հաւատացածն այս է թէ Աստուծոյ Հոգւոյն ներկայութիւնն է բնութեան զօրութիւնը, եւ թէ բնու- թեան մէջ եղած համայն ուժերն այնպիսի կերպիւ կը տնօրինուին որ ուղղութեան եւ բարւոյ նպատակաւ կը լինին, ամբա- րիշտներն ուղիղ ճամբաներու առաջնորդե- լով: Կը հաւատանք նաեւ թէ այնպիսի կեր- պիւ կը տնօրինուին որ մխիթարութիւն եւ սփոփանք կը լինին բոլոր անոնց որ օգնու- թեան կը կարօտին տառապանաց մէջ: Ուստի, ով ընթերցող, ելիր ու տես Աս- տուծոյ փառքը: Դուն աւելի պատճառ ու- նիս Աստուծոյ աղաղակելու քան թէ խա- բեքայ սրտիդ անսալու: Աստուած գիտնա- լով քու նեղութիւնդ՝ կանուխէն խոստացաւ քեզ օգնել, Կարգա Սաղ. Ծ. 15 համարը. «Նեղութեան օրը ինձի կանչէ. ես քեզ պիտի ազատեմ, ու դուն իս պիտի փառա- լորես»: Արդ, քանի որ այս ձայնը քեզի կը խօսի, պատճառ չունիս ըսելու թէ ին- չէ՞ն գիտնամ թէ Աստուած զիս կը սիրէ: Վկայութիւնն այս է թէ քեզ նեղութեանդ մէջ կը կանչէ:

Կ. պոլիս ԵԱԿՈՐ Պ. ՊԱՍՏԱՅԻՆ

ՊԱՆՏՐՄԱՅԻ ՇԱՅ ԱՌԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

Աւետիքի յարդոյ ընթերցողները գիտեն անշուշտ թէ տեղւոյս երէցը բացակայ է տարիէ մը հետէ: Այն ժամանակէն մինչեւ

ՀԱՆԴԵՍ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Օգոստ. 6 քստ Յուլ. , եւ օգոստ. 18 քստ Լաւ. 1894

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Երբոհամայն անուանած օգոստ. 3 թուական հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Չինացիք պարտութիւն մը կրեցին Զափոնցիներէն Ասանի մէջ ի Բորէա : Օգոստ. 6 թուական հաւուրի հեռագիր մը կ'ըսէ թէ ուրիշ կոնիներ ալ եղած են որոց մէջ Միքսաթոյին զօրքերը դարձեալ յաղթական հանդիսացած են : Թոքիոյի եւ Զափոնցի միւս քաղաքներուն մէջ մեծ ուրախութիւն կայ եւ պատեւաբար կ'առնուի զինուորական զօրքերը : Միւս քաղաքներէ ալ հաւատք չընծայեր մինչեւ ցարդ լոկ ճափոնական աղբիւրներէ անուանած լուրերուն : Բայց ասոնց ճշմարտութիւնը անհաւանական չէ, վասն զի Սէուլի, Բորէայի մայրաքաղաքին, շուրջ ճափոնցի զօրքերն աւելի բազմաթիւ են քան չինացի զօրքերը : Երկու հեռագիրներն հաւանականապէս կը վերաբերին նոյն դէպքին, վասն զի երկուքն ալ կ'ըսեն թէ սպանեալ եւ վիրաւորեալ Չինացի թիւն է 300 եւ ճափոնցիներ 75 միայն : Զափոնցիները կ'ըսեն թէ զրաւած են իրա թնդանթ եւ բազում զօրքակներ : Ըսուեցաւ թէ աւելի առաջ ուրիշ կոն մը տեղի ունեցած է երկու բանակներուն միջեւ յԱսան եւ թէ ճափոնցիք յաղթուած են 2,000 մարդու կորուստով, բայց յետոյ չհաստատուեցաւ այդ զրոյցը եւ կը կարծուի թէ այդպիսի կոն մը տեղի չէ ունեցած : Անցեալ ուրբաթ օր 26 նաւէ բաղկացեալ ճափոնական նաւախումբ մը յարձակեցաւ Վէյ-ձայ-Վէյ ծովեզերեայ քաղաքին վրայ, թնդանթի հարուածներ փոխանակեց ծովեզերեայ մարտիկներուն հետ, եւ յաջորդ գիշերն յարձակեցաւ Փորթ Սըթիւրի վրայ : Չինացի մարտանաւեր չերեցան : Զափոնցիներուն կողմէ կրակի բռնուած անգղիական նաւուն նաւապետը իր տեղեկադիրը տուած է զործոյն վրայ : Անգղիական նաւը չինացի զօրք կը տանէր ի Բորէա երբ բռնուեցաւ ճափոնական նաւէ մը եւ նաւապետին հրամայուեցաւ ուղղել իր նաւը դէպի ճափոն : Նաւապետն հաւանեցաւ, բայց նաւուն մէջ գտնուած չինացի զօրքերն ընդդիմացան : Երբ այս զեկուցուեցաւ ճափոնցիներուն, ասոնք նշանացի սապատէրը տուին : Անմիջապէս եւ չոգեանաւն հանդերձ բոլոր Եւրոպայիներով, նաւապետը պատասխանեց. «Չեմ կարող. չինացի զօրապետը չթողուր որ մեկնինք» : Յայնժամ ճափոնական մարտանաւը կրակ ըրաւ եւ Եւրոպայիք ծովը նետուեցան եւ լողալով գացին ճափոնական մարտանաւին կողմը : Չինացի զօրքերն սկսան կրակ ընել անոնց վրայ, բայց իրենց նաւը չուտով զարնուեցաւ ծովառումով մը եւ ընկղմեցաւ : Ուրիշ միջադէպ մը տեղի ունեցաւ երբ ճափոնի զեապանն ի Չին կը մեկնէր Թաքուէ : Չինացի զօրքերը ցելա, քար, եւն. նետներն զեապանին, բայց Լի Հուենկ Չանկ փոխարքան յատկապէս ցաւ յայտնեց եւ յանցաւորները խարաղանի պատիժ կրեցին : Զափոնի կառավարութիւնը մեծածախ է իր բանակին մէջ մտնել ուղղով ամէն Եւրոպացի, բայց իրութիւնը նոր զօրք կը հասցնէ ի Բորէա : Ծովային ճամբով կրնայ Չինէ աւելի արագ զօրք զրկել ի Բորէա, բայց Չին եւ Բորէա ցամաքէն իրարու կցուած են, եւ թէպէտ ճամբան դժուար է եւ բաւական ժամանակ կ'առնէ զօրաց ի Սէուլ ժամանումը, սակայն

եթէ պատերազմը բաւական երկարատեւ ըլլայ, կը կարծուի թէ Չին յաղթանակը պիտի չափ լոկ այն զօրաց բազմութեամբ զորս կը թափէ քորէական թերակղզոյն մէջ : Յամաքային ճամբով արշաւող իր զօրաց պաշար հայթայթելու գործն է մեծ դժուարութիւնը որմէ կը նեղուի Չին : Մինչեւ ցարդ պատերազմիկներն իրարու հետ հաշտեցնելու նպատակաւ Մեծին Բրիտանիոյ եւ Ռուսիոյ կողմէ ի գործ դրուած բոլոր ջանքերն ասպարդին եղան : Զափոնցիք կ'ըսեն թէ զիտաւորութիւն չունին զԲորէա կցել իրենց պետութեան, բան մը որուն զիտեն թէ պետութիւնը չեն հաւանիր, այլ միայն կ'ուզեն մեծանել հոն կարգ մը քաղաքակրթական բարենորոգումներ որոց ոչ մի պետութիւն պիտի առարկէ : —Արեւմտեան Աւստրալիոյ կառավարութիւնը պաշտօնական տեղեկութիւն ստացած է թէ ոսկւոյ զարմանալի գիւտ մը եղած է նոյն հանայնին մէջ Գուլկարտիէ դէպ հիւսիս 40 մղոն հեռի տեղ մը : Կ'ըսուի թէ թանկագին մետաղը պարունակող քարին ամբողջ ծանրութեան կէսը զուտ ոսկի է : —Մ. Թիւրքիոյի զիւտը քննելու պաշտօնով Ֆրանսական կառավարութեան կողմէ կարգուած յանձնաժողովը կ'ըսէ իր տեղեկադիրն մէջ թէ յանձնաժողովը «միաձայնութեամբ կը յայտարարէ թէ Մ. Թիւրքիոյի ծրագրերը զայնս գնող պետութեան չեն ընծայեր ո եւ է առաւելութիւն մը աղբային պաշտպանութեան տեսակէտով» : Կ'ըսէ նաեւ թէ «յանձնաժողովը կը համարի Մ. Թիւրքիոյի առաջարկներն հանձարեղ դադարի մը վրայ հիմնուած փորձեր որոց արդիւնքը շատ անստոյգ կ'երևի» : Ուստի Մ. Թիւրքիոյ կը բողոքէ եւ չուզեր որ այլ եւս իր առաջարկներն ուսուցանասիրուն կառավարութեան, չուզեր նաեւ որ չինուրի առաջարկեալ մեքենան, վասն զի իր գիւտը իր անձնական սեփականութիւնն է եւ ինքն անձամբ պիտի կատարէ փորձարկութիւնները : —Հնտախան զգալապէս նուազած է Սը. Փեթըրսպուրկի մէջ : Օգոստ. 9ին կային միայն 22 բռնուող եւ 14 մեռող, եւ օգոստ. 3էն 11 եղան 136 բռնուող եւ 101 մեռող : Սը. Փեթըրսպուրկէ անուանած հեռագիր մը կ'ըսէ թէ օգոստ. 4ին վերջացող շաբթուան մէջ Ռուսիոյ 10 նահանգներուն մէջ բռնուեցան 362 եւ մեռան 620 անձինք : Թերեւս ճշմարիտ է այս եթէ նախորդ բռնուածներէն շատեր մեռան, բայց հաւանականապէս սխալ մը կայ : Կայիլիոյ (Աւստրիա) 74 քաղաքական բաժանումներէն 17ը հնտախանի լուրեր կու տան : —Աղեքսանդր մեծ-գուքը, որոյ հետ ամուսնացաւ Չարին երէց զուստրն օգոստ. 6ին, հինգերորդ որդին է Կաւկասիոյ նախկին կառավարիչ Միքայէլ մեծ-գուքին, Չարին հորեղբոր : —Գերմանիոյ Կայսրն իր հրաժեշտի այցը տուաւ Վիլհելմին թագուհւոյն կիրակի օր Ուայթ Կղզոյն պալատան մէջ : Նաւարչաւներ եւ դաշտային խնջոյքներ գլխաւոր պատիւներն եղան սոյն այցելութեան միջոցին : Ներկայ էին կայսեր եղբայր Հայնրիխ իշխան եւ Վիլհելմին թագուհւոյն բոլոր որդիները բաց ի Սաքս Քոպուրկի մեծ գուքէն : —Անցեալ շաբթու Ուաշինկթընի մէջ սկսաւ չահեկան փորձարկութիւն մը, տեսնելու նպատակաւ այն օգտակարութիւնը զոր հեծեալանորդներ կրնան ու-

նենալ իրրեւ սուրհանդակ : Քանի մը երկանուորդներ օգոստ. 6ին կէսօրին մեկնեցան նախագահական պալատան առջեւ պողոտայէն, Գլիվընտ նախագահին քարտուղարին կողմէ նամակ մը տանելով առ Մր. Ուէյթ, կառավարիչ Գորտառոյի : Նամակը պիտի յանձնուի այլ եւ այլ տեղեր յատկապէս սպասող ուրիշ հեծեալանորդներու, եւ յոյս կայ թէ ամսոյս 14ին կէսօրին պիտի հասնի Տէնլէր, որ 2,037 մղոն ճամբայ է : —Գերմանական նաւատորմին Պրանկէ-պուրի զրահաւորը ուր քանի մը ամիս առաջ, երբ առաջին փորձին ենթարկուեցաւ այն, քանի մը անձեր մեռան կամ վնասուեցան պայթման մը պատճառաւ որ նաեւ մեծ վնաս տուաւ նաւուն, հիմա կատարելապէս նորոգուած է : Անցեալ շաբթու կատարեց ուրիշ ուղեւորութիւն մը, յորում ամենախիստ փորձերու ենթարկուեցաւ, եւ ելքը կատարելապէս զոհացուցիչ եղաւ : —Անգղիական նաւատորմին ծովային մեծ ռազմափորձերն անցեալ շաբթու վերջացան : Քննիչներուն որոշման նախելով, թշնամոյ դեր խաղացող նաւարածինը տարաւ յաղթանակը : Այսինքն թշնամոյ մը նաւատորմը, նոյնչափ ճարտարութիւն ունենալով եւ նոյնչափ դիմադրութեան բախելով, յաղթանակ պիտի տանէր եւ յաջողութեամբ պիտի կրնար զօրք թափել անգղիական ծովեզերաց վրայ : —Անցեալ շաբթու Սիկկիւս կղզոյն մէջ երկրաշարժի սաստիկ ցնցում մը զգացուեցաւ : Զափարանայի մէջ գրեթէ բոլոր տուները կործանեցան, քանի մը անձեր ալ մեռան : —Ուաշինկթընէ հեռագրաւոր մը կ'ըսէ թէ Ժողովրդական (Նախագահական) կուսակցութեան անդամը, որ մեծամասնութիւն կը կազմեն թէ՛ Երեսփ. Ժողովոյ, թէ՛ Ծերակոյտին մէջ, մասնաւոր դումարման մը մէջ ընդունած են մաքսային ծրագիրն այն ձեւով յորում քուէարկուած է Ծերակոյտէն : Այս քուէարկութեամբ կ'ապահովի ծրագրին ընդունելութիւնը Երեսփ. Ժողովին մէջ եւ կը վերջանայ երկար ատենէ ի վեր տեւող վէճը : —Անգղիոյ Երեսփ. Ժողովը հանքագործներու օրական աշխատութեան ութ ժամ սահմանող ծրագրին մէջ բարեփոխում մը ընդունեց որ կը տրամադրէ թէ այս օրէնքը պիտի գործադրուի հինգ տարի եւ միայն այն դաւառաց մէջ ուր իր գործադրութիւնը կը խնդրուի հանքագործներու մասնաւոր քուէով : —Նիւ Եորք լուրեր հասած են այն նեղութեանց վրայ որոց ենթարկուած են Մր. Ուէլմէնի առաջնորդութեամբ Արջային Ովկիանոսէ դէպի Սփիցպէրկ կղզին արշաւող երկրախոյզ մարմնոյն անդամները : Մր. Ուէլմէն եւ ուրիշ հինգ անձեր մնացեր են Վալտէն կղզին Սփիցպէրկ կղզոյն մօտ, միւսները չորս շաբաթ յառաջ քալեր են մեծ նեղութեամբ դէպ հարաւ ձիւնի եւ փոթորիկի մէջէն : Կրկին են շատ վտանգներ, արկածներ, բայց ողջամբ հասեր են Ֆրոնիգո ի Նորվեգիա : Յոյս կայ որ ետեւ մնացած վեց հոգին աղաւտին կէտ ձուկ որսացողներու ձեռամբ : —Ռուսիայէ լուր կու գայ թէ Սը. Փեթըրսպուրկի Հաղորդակցութեան նախարարութեան պաշտօնատան մէջ լրջօրէն նկատողութեան առնուած է շատ կարեւոր

ծրագիր մը: Առաջարկ մատուցուած է մեծ ջրանց մը շինել Պալմիրի Ծովուն եւ Սեւ Ծովուն միջեւ, գլխաւորապէս իրարու միացնելով Տնեքեր եւ Տուրքա գետերը: Առաջարկեալ գծին երկու ծայրէն ալ սկըսուած է կառարել ճարտարադիտական հարկաւոր զննութիւնները:

ՆԵՐՔԻՆ՝ ԼՈՒՐԵՐ

Երկրաշարժէ արկածելոց նպաստամատոյց բարձր յանձնաժողովին ընդունած դրամին համագումարն հինգշաբթի օր հասու 2,398,609½ դահ.:

—Վեհ. Սուլթանը հաւանած է ծրագրի մը որով կ'առաջարկուի կալուածոց յետաճեցնող տուրքերու եւ թաղապետական տուրքերու գանձումը յետաձգել առ այժմ, զիւրացնելու համար երկրաշարժէն վնասուած կամ կործանած շէնքերու եւ պատերու վերաշինութիւնը: Առաջարկուած էր այս կարգի տուրքերը վեց ամիս չգանձել երկրաշարժէ վնասուած շէնքերու տէրերէն: Սակայն Վեհ. Սուլթանը վճռեց թէ վեցամսեայ ժամանակամիջոցն անբաւական է կառարուելու գործին համար, քանի որ ձմեռը շինութեան գործը չկրնար յառաջ տարուիլ: Ուստի պիտի շնորհուի ութ կամ տասներկու ամիս, որոյ միջոցին երկրաշարժէ վնաս կրողներէն կալուածական եւ թաղապետական յետաճեցնող տուրքեր պիտի չպահանջուին, ոչ ալ պիտի պահանջուի որ փողոցի ընդարձակման համար տեղ ձգեն, ի բաց առեալ երբ իրենց շէնքերն ամբողջովին փլած են:

—Լեւանդ. Հէրալդ կը գրէ թէ երկրաշարժին հետեւանքով Գարամուսալի, Եէնիքէօյի եւ Մէրտէկէօզի մէջ անտուն եւ անպատշապար մնացած ժողովրդեան նեղութիւնը շատ մեծ է եւ հետզհետէ ալ կը մեծնայ, վասն զի արկածեալները տուն չիկնելու կամ նորոգելու կարողութիւն չունին, աղքատ են:

—Գրնալը կը գրէ չայոց եկեղեցին երկրաշարժէ կործանած ըլլալով որոշուեցաւ առ այժմ չվերաշինել զայն, այլ փայտաշէն եկեղեցի մը կառուցանել ուրիշ տեղ մը: Առ այժմ ժողովուրդը կրնայ չինել միայն այդ շէնքը եւ նորոգել եկեղեցապատկան կալուածները:

—Սեղանաւոր Իսահակ Միւլիս անգամ ընտրուած է նպաստամատոյց բարձր յանձնաժողովին:

—Գոնսթանթին Իլիասքօ Յունաց պատերազմարանին 75 ոսկի յանձնած է Խալքի Աստուածաբանական վարժարանի վերաշինութեան համար:

—Եգիպտոսի Խալիլին մայրը 250 ոսկի նուիրեց ի նպաստ երկրաշարժէ վնասեալներու: Նուպար փաշա 50, եւ եգիպտական միւս նախարարներէն իւրաքանչիւրը 20:

—Պետական Խորհրդոյ օրէնսգէտ ձիւզն որոշեց պատժական օրինաց մասնաւոր յոգնածին տրամադրութիւններն ի գործ դնել անոնց նկատմամբ, որք մարդահամարի տոմարաց մէջ չարձանագրուած եւ կամ Օսմանի թէպէթէն չունեցող անձերու ամուսնութեան եւ առեւծախի (ֆէրա) դործողութիւնները կը կատարեն:

—Նոր տարեցոյցը պիտի հրատարակուի ի նպատակ Մարդահամարի զիւանին: Ինչպէս ծանուցուած է, 1,000 դահ. կամ աւելի ամսաթուղակ ստացող պետական ամէն պաշտօնեայ պարտաւոր է օրինակ մը գնել:

Գինը, որ 20 դահ. է, պիտի վար դրուի պաշտօնէից ամսաթուղակէն: Մարդահամարի վարչութիւնը կառավարական բոլոր պաշտօնատուներէն խնդրած է տեղեկագրել թիւը տարեցոյցի օրինակներուն զորս կ'ուզեն, նաեւ հաղորդել ցանկն այն պաշտօնէից որ 1,000է աւելի ամսաթուղակ կ'ունեն:

—Սապահ կըսէ թէ Աւստրիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ առեւտրական նոր գաշնագրի մը կնքման համար ձեռնարկուած բանակցութիւններն հասած են այնպիսի կէտ մը, որ գլխաւոր դժուարութիւններն հարթուեր են երկու կողմանց համաձայնութեամբ եւ կը յուսացուի որ քիչ օրէն պայմանագիրն ստորագրուի:

—Նկատելով որ կը մօտենայ Նորին Վեհափառութեան գահակալութեան տարեդարձը, ձեռնարկուած է պատրաստել բանտարկեալ զինուորաց եւ ոստիկան զինուորաց եւ կեդրոնական բանտի մէջ դտնուող այն անձանց ցանկը որ իրենց բանտարկութեան պատժոյն երկու երրորդ մասը լրացուցած են: Յետոյ ցանկին մէջ նշանակուած այս անձանց կայսերական ներում պիտի շնորհուի:

—Ֆէրիտուն պէյ, նախկին դեսպան Սերպիա, Մատրիտի դեսպան կարգուած է փոխան Թէրիան փաշայի որ կրեւէի կուսակալի փոխանորդ անուանուեցաւ:

—Ֆէրիտուն իշխանը, որ Քարսպատ ուղեւորած էր, ամսոյս 12ին հասաւ Սոֆիա:

—Մայրաքաղաքիս իտալական նորոնտիր դեսպան Քաթալանի կոմսն հոս ժամանեց Տարտանելէ դեսպանական պահականաւով, որ անոր ընդ առաջ զրկուած էր: Քաթալանի կոմսը 1868ին մայրաքաղաքիս իտալական դեսպանատան կցորդ էր. եւ պաշտօնը զոր թողուց հոս գալու համար՝ էր դեսպանութիւն ի Տանիմարքա: Իր կինն է Լոնտոնի նախկին օսմանեան դեսպան հանգուցեալ Միւլիւրիւս փաշայի դուստրը:

—Օսմ. Պանքայի տնօրէն Մ. Լա Ֆիւանթի Իսթիպալի ոսկի շքադրամ շնորհուեցաւ:

—Լահէի օսմ. դեսպան Գարաճա փաշա մեղաւ:

—Մաքսիմիլիան վարչութեան պաշտօնատուներ, որ երկրաշարժէն ծանրապէս վնասուած էր յուլիս 10ին, նորոգուեցաւ: Գործակալութեան զիւանները, որ երկրաշարժի օրերէն ի վեր փոխադրուած էին Ղալթիոյ կամուրջին մօտ խարսխող Տալմա Պալէ շոգենաւը, դարձեալ փոխադրուեցան իրենց տեղերը:

—Մասնաւոր կարգադրութիւն մը եղած է որոյ համաձայն Էստեան եւ Ռեմեան ընկերութեան շոգենաւերէն ոմանք, նաեւ ձիւտէի վաճառականի մը մէկ շոգենաւը պիտի միանան Մաքսիմիլիան վարչութեան մինչեւ ձիւտէ երթեակեղ շոգենաւերուն, եւ պիտի երթեակեն Պարա եւ Հնդկաստան: Ուստի Պարսից ծոցը եւ Հնդկաստան երթալ ուղող ուղեւորներ եւ զրկուելիք ապրանքներ այսուհետեւ կրնան օսմ. նաւահանգիստներէն մտնել կամ դրուիլ Մաքսիմիլիան վարչութեան շոգենաւերը:

—Մարսիլիոյ մէջ քանի մը մահեր պատահած են կասկածելի հիւանդութենէ, ուստի որոշուած է հնգօրեայ քառասունչի երթարկել Մարսիլիայէ եկող շոգենաւերը:

—Նիկոմիդիոյ մօտ Արսլանպէկ գիւղը հրդեհ ծագեցաւ եւ գիւղին իւր կէսն այրեցաւ:

—Աւստրիական շոգենաւ մը որ չորեքշաբթի օր հասաւ մայրաքաղաքս՝ լուր կը

բերէ թէ Մարմարա ծովուն մէջ իւր քսան մղոն հեռիէն տեսեր է նաւու կամ շոգենաւու նման բան մը որ կ'այրէր Մարմարա կղզւոյն մօտերը: Գացեր է զէպ այն կողմը, օգնութիւն հասցնելու նպատակաւ, բայց հոն հասնելէն առաջ՝ կրակն աներկույթ եղեր է, եւ ոչ նաւու ոչ նաւաստիի հետք կարող է եղեր գտնել:

—Իւր տասն օր առաջ Հասան անունով մարդ մը անհետեղաւ Իւսկիւտարի մէջ: Երեքշաբթի օր գտնուեցաւ անոր մարմինը Սէլամսը թաղին մօտ պարտէզի ջրհորի մը մէջ: Քննիչ ըմբիշկն յայտարարած է թէ նա սպաննուած էր ջրհորին մէջ նետուելէն առաջ:

—Պատրուար բերդն իրեւ բանտ գործածելու հարկաւոր պատրաստութիւնը ամբողջացան եւ նոր բանտին պաշտօնական բացումը տեղի ունեցաւ ոչխարներու զինմամբ, եւ բարեմաղթութիւններով վանարեւատութեան Վեհ. Սուլթանին:

—Թուրք թերթեր կ'ըսեն թէ Պրուսիա երկաթուղւոյ ընկերութիւնն արտօնութիւն խնդրած է նոյն երկաթուղւոյ գիծը երկրի մինչեւ Չիթլի եւ Կէմէլի, նաեւ միացնել զայն Անատոլիոյ երկաթուղւոյն հետ Էսկիշէի մօտ տեղ մը:

—Գրքէշէմէ եկող ջուրի ճամբուն մէջ տարիներէ ի վեր դիպուած քարերը եւ ցիւր հիմա կը հանուին: Այս ջուրի ճամբուն երկայնութիւնն է Այա Սոֆիա մզկիթին մինչեւ ջրամբարները վաթսուն հազարմետր:

—Հնախառն սկսած է նուազիլ Գոնեսայի կուսակալութեան մէջ: Տասնեութ օրէ հետէ նոր գէպեր չեն պատահած Կեսարիոյ մէջ: Օգոստ. 2/14ին Մալթիոյ մէջ 8 անձ բռնուած եւ 2 անձ մեղած է, Արաբկիրի մէջ 16 անձ բռնուած եւ 4 մեղած է: Օգոստ. 3/13ին Էնկիւրիւի մէջ 7 բռնուող եւ 7 մեղնող եղած է, մեղնողներէն 5ը առաջ բռնուածներէն: Օգոստ. 1/13ին Սթանուլի մէջ 1 անձ մեղաւ հնախառն, Եդրատի մէջ 3 անձ բռնուեցաւ: Օգոստ. 3/13ին Ադրիանուպոլսոյ մէջ 12 անձ բռնուեցաւ եւ 5 անձ մեղաւ:

—Գոնեսայի նահանգին մէջ հնախառն թիւթեւալուն համար, նոյն նահանգին ծովեղերեայ քաղաքներէն եկողներուն դէմ սահմանուած հնգօրեայ քառասունչի 24 ժամու իշխուեցաւ: Սեւ Ծովու թէ՛ օսմանեան, թէ՛ առեւական ծովեղերէն եկող նաւերն այսուհետեւ լոկ բռնական քննութեան եւ հակահետման գործողութեան պիտի ենթարկուին ի Գալաթ փոխանակ 24 ժամու քառասունչի կրելու ի Սինուպ:

Դատական եւ կրօնական նախարարութեան հրամանաւ, չայոց կրօնական եւ քաղաքական ժողովները, չորեքշաբթի օր նիստ կազմելով ի Պատրիարքարան, պատրիարքական տեղապահ ընտրեցին Ռոտոթիոյի նախկին հոգեւոր հովիւը, Հմայեալ եպիսկոպոս Դիմաքսեան:

ԴՐԱՄԱԿԱՆ			
Օգոստոս 6/18, 1894			
Գոնուրիտէ	27 28	Երկ. Բաժին	128 75
Պարտուց ցարդարման թղթադրամ (Բասթիլէ)	6	Թաճիկաթը	0 մ. 99
ԴՐԱՄԱ, ՕՍՄ. ոսկին 100 է			
Մէճիտէ	408 2	Ռուսիոյ ըր	90
Մէթալիք	98 20	Նաւուէն	87 20
Պէշիք	401 40	Գրեմից	51 45
Ալթըլք	401	Անգլ. ոսկի	110 40
Մանր արծաթ	403	Մանէթ թղթ.	8 48

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ
Ի ՏՊԱՐԱՆԻ Ա. ՅԱԿՈԲ ՊՅՈՅՅԵԱՆ
Ֆինանսները եղանակ, Ամերիկացի Խաւ